УДК 336.764.1

С. М. Халатур,
д. е. н., професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8331-3341
О. М. Грабчук,
д. е. н., професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8711-864X
В. В. Шевчук,
здобувач гр. МгФБС-23
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0008-5913-6494

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.21.21

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ НА ШЛЯХУ ПОДОЛАННЯ РИЗИКІВ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

S. Khalatur,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University,
O. Hrabchuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University
V. Shevchuk,
Student of the gr. MgFBS-23
Dnipro State Agrarian and Economic University

OPTIMIZING THE FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES ON THE WAY TO OVERCOMING THE RISKS OF THEIR OPERATION

Автори статті розглядають фінансову безпеку як здатність компанії протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, зберігати фінансову стабільність і захищати свої ресурси від ризиків. Також досліджено шляхи подолання ризиків підприємств та визначено напрямки оптимізації фінансової безпеки підприємства в умовах сучасних ринкових відносин, серед яких відокремлено наступні: ефективне управління ризиками, підвищення фінансової стійкості, забезпечення інформаційної безпеки, дотримання законодавства та регулювання, інвестиційна стратегія та розвиток. раціональне управління фінансовими ресурсами необхідне в першу чергу для досягнення фінансової безпеки, основними заходами при реалізації яких використовується насамперед бюджетування та фінансове планування. Подолання ризиків для оптимізації фінансової безпеки підприємств є складним процесом, оскільки сучасні

Передплатний індекс 21847

підприємства стикаються з широким спектром загроз, які можуть негативно вплинути на їхню фінансову стабільність. Ці загрози варіюються від внутрішніх управлінських проблем до глобальних економічних та технологічних ризиків. Тому для ефективного управління ризиками важливо розробити стратегії, які дозволять мінімізувати вплив негативних факторів і забезпечити стійкість бізнесу. Запропоновано основні шляхи подолання ризиків для фінансової безпеки підприємств, які необхідно вирішувати за певними напрямками.

The authors of the article consider financial security as the company's ability to resist internal and external threats, maintain financial stability and protect its resources from risks. The ways of overcoming the risks of enterprises were also investigated and the directions of optimizing the financial security of the enterprise in the conditions of modern market relations were determined, among which the following were distinguished: effective risk management, increasing financial stability, ensuring information security, compliance with legislation and regulation, investment strategy and development. rational management of financial resources is necessary first of all to achieve financial security, the main measures in the implementation of which are primarily budgeting and financial planning. Overcoming risks to optimize the financial security of enterprises is a complex process, as modern enterprises face a wide range of threats that can negatively affect their financial stability. These threats range from internal management challenges to global economic and technological risks. Therefore, for effective risk management, it is important to develop strategies that will minimize the impact of negative factors and ensure business sustainability. We propose to separate the main ways of overcoming risks for the financial security of enterprises, which must be solved in the following directions: uncertainty and unpredictability of market conditions, inflation risks, credit and receivables risks, operational risks, investment risks, financial fraud and abuse, legal and regulatory risks, liquidity and financial flows, instability of international markets uncertainty and unpredictability of market conditions, inflation risks, credit and receivables risks, operational risks, investment risks, financial fraud and abuse, legal and regulatory risks, liquidity and financial flows, instability of international markets. Optimizing the financial security of the enterprise requires a systematic approach to risk management, which includes the assessment of possible threats, the implementation of preventive measures and the development of anti-crisis strategies.

Ключові слова: оптимізація, фінансова безпека, ризики, ризик-менеджмент, підприємства.
Key words: optimization, financial security, risks, risk management, enterprises.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Оптимізація фінансової безпеки підприємства вимагає системного підходу до управління ризиками, який включає оцінку можливих загроз, впровадження превентивних заходів і розробку антикризових стратегій. Підприємства повинні постійно аналізувати ризики та адаптувати свої фінансові й операційні процеси, використовуючи сучасні технології та методи управління. Лише таким чином можна забезпечити стійкість бізнесу та захистити його від непередбачуваних негативних наслідків під впливом різних ризиків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

В процесі вивчення питань щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств опубліковано численна кількість праць, акторами яких є: Вудвуд В.В., Батієвська О.В., Калмиков О.В., Колеватова А.В., Кузенко Т. Б., Метеленко Н., Сіліна І., Повова А., Афонов Р. [1—8]. Але окремі теоретичні і практичні положення недостатньо висвітлюють особливості оптимізації фінансової безпеки підприємств. Тому подальшого зосередження уваги потребує дослідження оптимізації фінансової безпеки підприємств в контексті подолання ризиків його функціонування в умовах розвитку ринкових відносин.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у визначенні шляхів оптимізації фінансової безпеки підприємств за допомогою подолання ризиків в процесі її функціонування в ринковій економіці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Оптимізація фінансової безпеки підприємств є критично важливою для забезпечення їхньої стійкості та довгострокового розвитку. Науковцями неодноразово вінчалось, що фінансова безпека означає здатність компанії протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, зберігати фінансову стабільність і захищати свої ресурси від ризиків. Процес оптимізації фінансової безпеки полягає у впровадженні системи заходів, що допоможуть зменшити ризики та покращити управління фінансами.

Передплатний індекс 21847

Основні напрямки оптимізації фінансової безпеки підприємства:

Рис. 1. Основні напрями оптимізації фінансової безпеки підприємства

Джерело: складено авторами.

1. Ефективне управління ризиками — це основа фінансової безпеки, для цього компанія повинна визначити всі можливі фінансові ризики та розробити стратегії для їх мінімізації: аналіз ризиків: виявлення основних загроз, таких як зміни валютного курсу, коливання ринкових цін, зміни податкового або правового середовища, втрати від контрагентів або зміна кредитної ставки; диверсифікація: розподіл активів та джерел доходу для мінімізації впливу несприятливих подій; хеджування: використання фінансових інструментів, таких як опціони або ф'ючерси, для захисту від валютних або ринкових ризиків; страхування: страхування майна, виробничих активів та фінансових зобов'язань допомагає знизити ризики нещасних випадків або катастроф.

2. Підвищення фінансової стійкості. Фінансова стійкість — це здатність підприємства витримувати фінансові потрясіння і продовжувати свою діяльність. До основних методів її підвищення належать:

а) нагромадження резервів: створення фінансових резервів, які можуть бути використані у випадку непередбачених витрат або кризових ситуацій.

б) контроль за борговим навантаженням: ефективне управління зобов'язаннями та кредитами для запобігання надмірної заборгованості. це включає оцінку доцільності нових позик і постійний моніторинг боргових зобов'язань.

в) підтримка ліквідності: забезпечення достатньої кількості грошових коштів для покриття короткострокових зобов'язань.

3. Оптимізація управління фінансами. Раціональне управління фінансовими ресурсами необхідне в першу чергу для досягнення фінансової безпеки, основними заходами при реалізації яких використовується насамперед бюджетування та фінансове планування. Розробка чіткого бюджету з урахуванням витрат, доходів та інвестиційних можливостей, що дозволяє контролювати фінансові потоки та планувати майбутні потреби в фінансах. Здійснення фінансового контролю за витратами заключається в регулярному аналізі витрат і пошук шляхів для їх оптимізації, зокрема шляхом автоматизації процесів, зменшення накладних витрат або покращення процесів закупівлі. При цьому постійний контроль за фінансовими показниками підприємства, такими як рентабельність, прибутковість, оборотний капітал, щоб мати змогу вчасно реагувати на зміни здійснюватись за допомогою фінансової звітності та аналізу [5].

4. Забезпечення інформаційної безпеки. Фінансова інформація — це один з найважливіших активів підприємства і є ключовим для збереження фінансової стабільності, що здійснюється за допомогою захисту даних. Впровадження сучасних систем кібербезпеки для захисту фінансової інформації від несанкціонованого доступу, хакерських атак або витоків. Наприклад, регулярне резервне копіювання фінансових даних застосовується для захисту від їх втрати через технічні збої або кібератаки. Навчання персоналу: Проведення тренінгів для співробітників з метою підвищення обізнаності про загрози кібербезпеці та способи захисту інформації.

5. Дотримання законодавства та регулювання. Фінансова безпека також пов'язана з дотриманням всіх правових норм і регуляцій, серед яких слід відокремити регулярний аудит і податкове планування: Внутрішні та зовнішні аудити дозволяють забезпечити відповідність фінансових операцій нормативним вимогам і вчасно виявляти потенційні порушення. Також необхідно запроваджувати оптимізацію податкових зобов'язань підприємства у межах чинного законодавства для зниження податкового навантаження та уникнення штрафів.

6. Інвестиційна стратегія та розвиток. Інвестиційна діяльність є важливим інструментом для підтримання фінансової безпеки та довгострокового розвитку.

— оцінка інвестиційних ризиків: перед будь-якими інвестиціями важливо провести ретельну оцінку ризиків і потенційних вигод від інвестування.

Передплатний індекс 21847

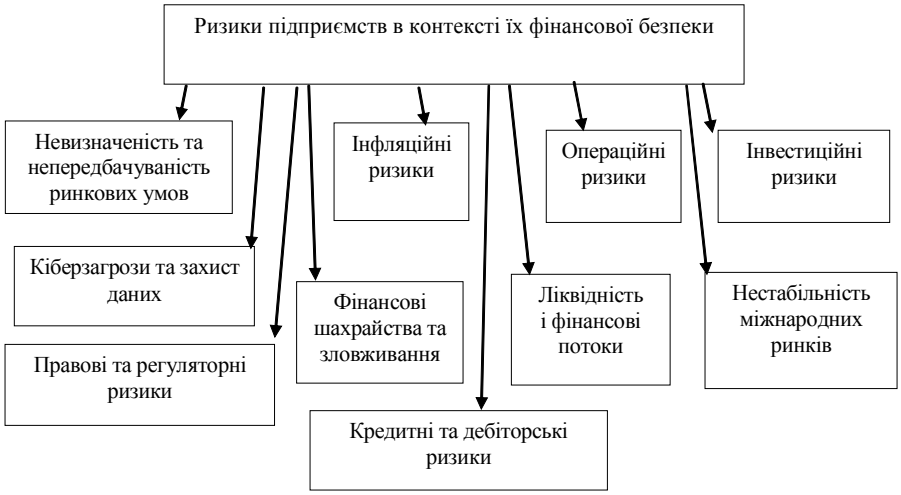

Рис. 2. Ризики підприємств в контексті їх фінансової безпеки

Джерело: складено авторами.

— диверсифікація інвестицій: інвестиції в різні сектори або активи дозволяють знизити ризик фінансових втрат і підтримати стабільність доходів.

— використання інноваційних технологій: інвестування в нові технології та автоматизацію може підвищити конкурентоспроможність і ефективність бізнесу, що зміцнить його фінансову стійкість.

7. Залучення сторонніх фінансових ресурсів. Ефективне використання зовнішніх джерел фінансування може допомогти підприємству подолати тимчасові труднощі або розширити свою діяльність за допомогою кредитних ресурсів, лізингу або випуск облігацій або залучення інвесторів. Використання кредитних ресурсів або лізингу для фінансування інвестиційних проектів, модернізації обладнання або розвитку нових ринків. Якщо відбувається залучення капіталу через фондові ринки або інші фінансові інструменти може допомогти збільшити інвестиційні можливості підприємства.

Подолання ризиків для оптимізації фінансової безпеки підприємств є складним процесом, оскільки сучасні підприємства стикаються з широким спектром загроз, які можуть негативно вплинути на їхню фінансову стабільність. Ці загрози варіюються від внутрішніх управлінських проблем до глобальних економічних та технологічних ризиків. Тому для ефективного управління ризиками важливо розробити стратегії, які дозволять мінімізувати вплив негативних факторів і забезпечити стійкість бізнесу [3]. Пропонуємо відокремити основні шляхи подолання ризиків для фінансової безпеки підприємств, які необхідно вирішувати за наступними напрямками.

Невизначеність та непередбачуваність ринкових умов. Сучасні ринки характеризуються високою волатильністю та частими економічними кризами, що ускладнює прогнозування фінансових ризиків. Підприємства можуть зазнати збитків через різкі зміни цін, валютні коливання або зміни попиту. Для зниження впливу таких ризиків необхідно використовувати ф'ючерсні контракти, деривативи та валютні хеджі, які допомагають зафіксувати ціни або курси і захистити компанію від несприятливих коливань на ринку. Крім того, варто постійно аналізувати ринкові тенденції та готувати сценарії можливих кризових ситуацій [1].

Інфляційні ризики — висока інфляція може призвести до зростання витрат на сировину та матеріали, що знижує прибутковість підприємства. Окрім цього, інфляція може зменшити купівельну спроможність клієнтів. Для пом'якшення наслідків інфляції можна використовувати індексацію цін у контрактах, а також розробляти стратегії довгострокових закупівель, які дозволяють зафіксувати ціни на основні ресурси. Окрім цього, варто інвестувати в технологічні інновації для підвищення ефективності виробництва, що допоможе зменшити витрати.

Кредитні та дебіторські ризики. Однією з найпоширеніших загроз для фінансової безпеки є несвоєчасна сплата боргів контрагентами або відмова від виконання фінансових зобов'язань, що призводить до дефіциту ліквідності та необхідності залучення дорогого фінансування. Для мінімізації таких ризиків варто використовувати скоринг системи для оцінки кредитоспроможності контрагентів, укладати договори з страхуванням дебіторської заборгованості, а також застосовувати дисконтування рахунків або факторинг для прискорення отримання платежів [4, с. 87].

Операційні ризики, які виникають через можливі внутрішні збої в роботі підприємства, такі як помилки в управлінні, технічні збої, порушення виробничих процесів або людські фактори, можуть вплинути на якість продукції або послуг, призвести до втрат і зниження продуктивності. Для управління операційними ризиками необхідно впроваджувати системи конт-

Передплатний індекс 21847

ролю якості, автоматизовані виробничі процеси та системи управління ризиками (ERM). Крім того, важливо здійснювати навчання персоналу та проводити аудити внутрішніх процесів для виявлення потенційних проблем.

Кіберзагрози та захист даних. Цифровізація бізнесу призвела до зростання кіберзагроз, таких як атаки хакерів, витоки конфіденційної інформації або порушення роботи ІТ-систем, що може призвести до значних фінансових втрат і репутаційних збитків. Важливо впроваджувати сучасні системи кібербезпеки, що включають багаторівневі заходи захисту даних, резервне копіювання інформації і моніторинг ІТ-систем. Необхідно також регулярно оновлювати безпекові протоколи та навчати співробітників правилам безпеки в кіберпросторі.

Фінансові шахрайства та зловживання. Фінансові зловживання всередині компанії, включаючи шахрайство з боку працівників або постачальників, можуть призвести до суттєвих втрат і загрожувати фінансовій безпеці. Для протидії фінансовим шахрайствам варто впроваджувати системи внутрішнього контролю і регулярні аудити фінансової діяльності. Важливо також застосовувати системи відстеження операцій, які автоматично виявляють підозрілі транзакції або аномалії.

Правові та регуляторні ризики. Зміни в законодавстві, податкових нормах або регулятивних вимогах можуть призвести до додаткових витрат або штрафів для підприємства. Це може стосуватися як місцевих норм, так і міжнародних регулювань у випадку, якщо компанія працює на зовнішніх ринках. Для зменшення правових ризиків підприємства повинні мати компетентну юридичну підтримку і постійно моніторити зміни у законодавстві. Важливо заздалегідь готуватися до нових вимог та проводити правові аудити бізнесу.

Ліквідність і фінансові потоки. Недостатня ліквідність може призвести до неможливості виконати зобов'язання перед контрагентами, виплатити заробітну плату або інвестувати в розвиток. Це часто виникає через погане управління грошовими потоками або затримки у сплаті дебіторами. Для підтримання ліквідності необхідно розробити чітку систему управління фінансовими потоками, яка включає прогнозування витрат і доходів, а також своєчасне залучення фінансових ресурсів. Важливо також використовувати кредитні лінії або резервні фонди для екстрених ситуацій.

Нестабільність міжнародних ринків — якщо підприємство веде діяльність на міжнародних ринках, то воно стикається з додатковими ризиками, такими як зміни торговельних політик, санкції, торгові війни або економічні кризи в інших країнах. Для вирішення цих ризиків необхідно впроваджувати стратегії диверсифікації ринків, а також страхуватися від політичних ризиків і ризиків неплатежів через спеціалізовані страхові компанії.

ВИСНОВКИ

Оптимізація фінансової безпеки підприємства — це комплексний і багаторівневий процес, який вимагає системного підходу до управління ризиками, фінансами, інформацією та інвестиціями. Важливою частиною цього процесу є прогнозування загроз, диверсифікація ризиків, фінансова стабільність і відповідність законодавству. Лише комплексний підхід забезпечить стійкість підприємства до зовнішніх та внутрішніх загроз.

Література:

1. Вудвуд В.В., Батієвська О.В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. Entrepreneurship and Trade. 2019. № 25.

2. Калмиков О.В. Методи оцінки рівня фінансової безпеки малих підприємств. Ефективна економіка. 2015. №6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4363 (дата звернення: 09.10.2024).

3. Колеватова А.В. Основні пріоритетні напрями та механізми забезпечення фінансової безпеки підприємств. Ефективна економіка. 2016. №10. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5186 (дата звернення: 08.10.2024).

4. Кузенко Т. Б. Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник / Т. Б. Кузенко, Н. В. Сабліна. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 123 с.

5. Метеленко Н., Сіліна І., Повова А., Афонов Р. Оптимізація фінансової безпеки промислового підприємства в епоху цифровізації за допомогою інформаційно-аналітичних технологій. Філософія економіки та управління. 2024. № 18 (95). URL: http://humstudies.com.ua/article/view/299872 (дата звернення: 07.10.2024).

6. Velychko O., Velychko L., Khalatur S., Roubik H. (2020). A guarantor in the quality management system of educational programs: a case of Ukrainian universities. Problems and

Передплатний індекс 21847

Perspectives in Management, vol. 18 (4), 153—166. DOI: https://doi:10.21511/ppm.18(4).2020.14 (дата звернення: 03.10.2024).

7. Khalatur S., Honcharenko O., Karamushka O., Solodovnykova I., Shramko, I. (2022). Paradigm transformation of the economic crises modeling. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 4 (45), pp. 285—297. DOI: 10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833 (дата звернення: 02.10.2024).

8. Khalatur S., Tvaronavicieni M., Dovgal O., Levkovich O., Vodolazska O. (2022). Impact of selected factors on digitalization of financial sector, Entrepreneurship and Sustainability, vol. 10 (1), pp. 358—377. DOI: https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1(19) (дата звернення: 10.10.2024).

9. Khalatur S., Velychko O., Oleksiuk V., Kravchenko M., Karamushka D. (2023). Financial security as a component of ensuring innovative development of agricultural production. Financial and credit activity problems of theory and practice, vol. 3 (50), pp. 341—356. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4050(дата звернення:09.10.2024).

10. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M., & Klymenko, S. (2023). Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 5 (52), 341—356. https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169 (дата звернення: 08.10.2024).

11. Savchenko T., Rodina O., Nikoluk O., Velychko O., Levchuk Y. (2023). Management of the development of the regionalmarkets for poultry products in Ukraine. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. vol. 45, no. 3. 267—275. DOI: https://doi.org/10.15544/mts.2023.27 (дата звернення: 06.10.2024).

References:

1. Woodwood, V.V. and Batievska, O.V. (2019), "Financial security of the enterprise: essence, goals, principles and ways of ensuring", Entrepreneurship and Trade, vol. 25.

2. Kalmykov, O.V. (2015), "Methods of assessing the level of financial security of small enterprises", Efficient economy, vol. 6, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4363 (Accessed October 09, 2024).

3. Kolevatova, A.V. (2016), "The main priority directions and mechanisms for ensuring the financial security of enterprises", Efficient economy, vol. 10, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5186 (Accessed October 08, 2024).

4. Kuzenko, T. V., Sablina, N. V. (2020), Finansova bezpeka pidpryiemstva [Financial security of the enterprise], HNEU named after S. Kuznetsia, Kharkiv, Ukraine.

5. Metelenko, N., Silina, I., Povova, A. and Afonov, R. (2024), "Optimizing the financial security of an industrial enterprise in the era of digitalization using information and analytical technologies", Philosophy of economics and management, vol. 18 (95), available at: http://humstudies.com.ua/article/view/299872 (Accessed October 07, 20244).

6. Khalatur, S., Honcharenko, O. and Karamushka, O., Solodovnykova, I., Shramko, I. (2022), "Paradigm transformation of the economic crises modeling", Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 4 (45), pp. 285—297. DOI: 10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833.

7. Khalatur, S., Tvaronavicieni, M., Dovgal, O., Levkovich, O. and Vodolazska, O. (2022), "Impact of selected factors on digitalization of financial sector", Entrepreneurship and Sustainability, vol. 10 (1), pp. 358—377. DOI: https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1(19).

8. Khalatur, S., Velychko, O., Oleksiuk, V., Kravchenko, M. and Karamushka, D. (2023), "Financial security as a component of ensuring innovative development of agricultural production", Financial and credit activity problems of theory and practice, vol. 3 (50), pp. 341—356. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4050.

9. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M., & Klymenko, S. (2023), "Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business", Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 5(52), pp. 341–356. https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169.

10. Savchenko, T., Rodina, O., Nikoluk, O., Velychko, O. and Levchuk, Y. (2023), "Management of the development of the regionalmarkets for poultry products in Ukraine", Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, vol. 45, no. 3, pp. 267—275. DOI: https://doi.org/10.15544/mts.2023.27.

11. Velychko, O., Velychko, L., Khalatur, S. and Roubik, H. (2020), "A guarantor in the quality management system of educational programs: a case of Ukrainian universities", Problems and Perspectives in Management, vol.18 (4), pp. 153—166. DOI: https://doi:10.21511/ppm.18(4).2020.14.

Стаття надійшла до редакції 13.10.2024 р.

Передплатний індекс 21847